

การศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับผี ของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์
A Study of Faith and Ceremonies about Ghosts of the People in
Buriram Province

ธนพล ตีรชาติ^{1*} / อโศก ไทยจันทร์รักษ์² / ไชยวัฒน์ ไชยชาติกิตติยศ³ / นพรัตน์ บรรณาลัย⁴
Thanapon Teerachat / Asoka Thaichantararak / Chatwat Chaiyachartkittiyos /
Nopparat Bunnalai

¹สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Music Education Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

อีเมล : thanapon@bru.ac.th

²สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Art Education Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

อีเมล : asok.tj@bru.ac.th

³สาขาวิชาดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Music Education Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

อีเมล : mormoodoi@gmail.com

⁴สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Drama Education Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

อีเมล : nopparat.bn@bru.ac.th

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2025.25>

Received: 8 October 2025 ; Revised: 6 November 2025 ; Accepted: 4 December 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรซึ่งมีวิถีชีวิตผูกพันกับความเชื่อเรื่องผีและสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานาน การเก็บข้อมูลใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง และตำบลสามแวง อำเภอห้วยราช ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องผียังคงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งในด้านการควบคุมพฤติกรรมทางสังคม การยึดถือจารีต และการอธิบายเหตุการณ์ที่เกินกว่าหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ เช่น การเจ็บป่วยหรือเหตุการณ์ผิดปกติ ซึ่งชาวบ้านมักเชื่อว่าเกิดจากอำนาจของผี จึงมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อบูชาผีให้เกิดความพึงพอใจและไม่รบกวนชีวิตประจำวัน พิธีกรรม “มะมั่วด” เป็นพิธีกรรมสำคัญที่รักษาผู้ป่วยที่แพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรักษาได้ โดยมีการ “โบล” หรือเสี้ยมทายเพื่อวินิจฉัยโรคผ่านการสื่อสารกับวิญญาณ งานวิจัยได้พัฒนาสื่อนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจพิธีกรรมดังกล่าว เช่น วีดิทัศน์ประกอบเพลง “วอนมะมั่วด” เพลงใหม่ “เรียมอัญเงินปลิง” และของที่ระลึกจากพิธีกรรม เพื่อ

¹ Corresponding author's E-mail: thanapon@bru.ac.th

ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างรายได้แก่ชุมชน ผลการศึกษาชี้ว่า สื่อนวัตกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความตระหนักรู้ ส่งเสริมการอนุรักษ์ และสืบสานความเชื่อเกี่ยวกับผีให้คงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวบุรีรัมย์อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ความเชื่อ, พิธีกรรมเกี่ยวกับผี

Abstract

This study aimed to examine the beliefs and rituals related to spirits among the people of Buriram Province, particularly within the Thai-Khmer ethnic group whose way of life has long been intertwined with spirit beliefs. Data were collected through purposive sampling from community leaders and local residents in Ban Bua Subdistrict, Mueang District, and Sam Waeng Subdistrict, Huai Rat District. The findings reveal that spirit beliefs continue to influence daily life, particularly in shaping social behavior, reinforcing traditional customs, and explaining phenomena beyond scientific reasoning, such as unexplained illnesses or unusual events. Villagers often attribute these occurrences to the power of spirits, leading to the performance of rituals intended to appease them and prevent disruptions to everyday life. The Mamod ritual emerged as a significant practice used to treat illnesses that cannot be cured through modern medicine. This ritual involves Bol, or divination, to diagnose illness through communication with spirits. The study further developed innovative media to enhance understanding of these rituals, including a music video titled “Won Mamod,” a newly composed song “Ruam Oany June Pleung,” and spirit-related souvenir products to promote cultural tourism and generate income for the community. The findings suggest that such creative media help raise cultural awareness, support the preservation of local traditions, and sustain spirit-related beliefs as an essential part of Buriram’s cultural identity.

Keywords: beliefs, rituals related to spirits

บทนำ

ผีตามความหมาย คือ วิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ที่เหนือธรรมชาติผีมี 2 ประเภทได้แก่ 1) ผีดีหรือที่ให้คุณ ประกอบไปด้วยผีในธรรมชาติ เช่น เทวดา เจ้าป่าเจ้าเขา ผีเรือน ผีเจ้าที่ ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ ผีย่า ซึ่งเป็นผู้ที่ล่วงลับไปแล้วอันเป็นที่เคารพ ส่วนผีที่อีกชนิดเป็น 2) ผีที่ให้โทษหรือผีร้าย มักจะเป็นผีที่เชื่อว่าไม่มีที่อยู่ชัดเจนเป็นสัมภเวสี เช่น ผีปอบ ผีกระสือ ผีพราย ผีตายโหง ความเชื่อเรื่องผี เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับวัฒนธรรมชาวอีสานได้มาช้านาน โดยเป็นสิ่งที่ช่วยให้การกระทำ ทศคติ และค่านิยม ในการ

กำหนดกรอบจารีตประเพณี ศีลธรรมของคนในสังคม การนับถือผีช่วยให้กลไกทางสังคมมีกรอบกำหนดพฤติกรรม ซึ่งส่งผลต่อพิธีกรรม และพิธีทางศาสนาด้วย แม้ว่าพุทธศาสนาผีจะไม่มี ความเกี่ยวข้องกับผี แต่อย่างไรก็ดีศาสนาพุทธเองก็รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์มา จะเป็นได้ว่าสังคมไทยยอมรับพิธีกรรมของพราหมณ์เป็นอย่างมาก ในสังคมอีสานเองการมีศาลพระภูมิเจ้าที่ ศาลตาปู่ประจำหมู่บ้าน เป็นสิ่งปกติทั่วไปที่พบเห็น โดยคนในหมู่บ้านหากมีพฤติกรรมที่ผิดจารีต และเมื่อประสบเหตุใดก็ตาม ผีจึงมักถูกนำมากล่าวถึงเป็นอันดับแรกในคำที่กล่าวถึงคือ “ผีทำ” ทำให้เกิดพิธีกรรมในการบูชาผีเพื่อสร้างความพอใจต่อผี นำมาซึ่งการกำหนดรูปแบบพิธีการสร้างควมศักดิ์สิทธิ์ด้วยเครื่องสักการะและการใช้เสียงดนตรีนำพาอารมณ์ต่อผู้ร่วมในพิธีกรรมให้คล้อยตามเป็นการสะกดพฤติกรรมความศรัทธาเบื้องต้นด้วย

ความเชื่อเรื่องผี มีบทบาทอย่างลึกซึ้งในโครงสร้างทางวัฒนธรรมและสังคมของชุมชนไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ยังคงยึดโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ความเชื่อเหล่านี้ไม่เพียงเป็นรากฐานทางจิตวิญญาณ หากยังเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดกรอบพฤติกรรมทางสังคม การจัดระเบียบชุมชน และการธำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในมิติของจารีตประเพณี ในมิติทางสังคมวิทยา ผีทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมทางสังคม (social control) ผ่านความเชื่อและพิธีกรรม เช่น การบวงสรวงเจ้าที่ การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ หรือการประกอบพิธีเพื่อขออนุญาตก่อนทำกิจกรรมใด ๆ ที่สำคัญของชุมชน พิธีกรรมเหล่านี้มิได้เป็นเพียงการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อเท่านั้น แต่ยังสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจและโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อน เพราะผู้นำชุมชนมักได้รับการยอมรับในฐานะ ผู้ได้รับมอบอำนาจทางจิตวิญญาณ จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือผี ซึ่งทำให้การปกครองและการจัดการชุมชนดำเนินไปอย่างสงบเรียบร้อย ในด้านมานุษยวิทยา ความเชื่อเรื่องผีถือเป็นสัญลักษณ์ของระบบความคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของมนุษย์ในการทำ ความเข้าใจกับสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ผีจึงถูกมองว่าเป็น สื่อกลางระหว่างโลกมนุษย์กับโลกเหนือธรรมชาติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในทุกมิติ เช่น การเพาะปลูก การรักษาโรค การแต่งงาน หรือแม้แต่การกำหนดช่วงเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนี้ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในพิธีกรรม เช่น เจ้าพิธี พราหมณ์ หรือหมอผี ถือเป็น ตัวกลางเชิงสัญลักษณ์ (symbolic mediator) ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ บุคคลเหล่านี้ได้รับการยอมรับจากชุมชนว่าเป็นผู้มีองค์ความรู้เฉพาะทางด้านจิตวิญญาณและพิธีกรรม สามารถสื่อสารหรืออัญเชิญพลังศักดิ์สิทธิ์ให้มาช่วยปกป้อง ดูแล หรือประทานพรแก่ผู้คนในชุมชน การมีอยู่ของพวกเขาจึงมีความสำคัญไม่เพียงในด้านความเชื่อ แต่ยังรวมถึงการคงอยู่ของระบบคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณี

โครงการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเชื่อในการนับถือผี วิเคราะห์ความสัมพันธ์ในการนับถือผีกับชีวิตประจำวัน 2) การสืบทอดทางพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ในการนับถือผี 3) การใช้ดนตรีประกอบพิธีกรรมบูชาผีในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร โดยมีพื้นที่วิจัย ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ คณะนักวิจัยมีประสบการณ์การทำงานและการวิจัยในพื้นที่ที่มีการบูรณาการ และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการวิจัยนี้ จะเกิดผลผลิตเป็นองค์ความรู้ในกำหนดกิจกรรมทางสังคม และการใช้ความเชื่อเป็นเครื่องมือ

ในการสร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรม รวมถึงส่วนประกอบในพิธีกรรมเช่น วรรณกรรม ดนตรี งานศิลปกรรม โดยจะผลกระทบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างอัตลักษณ์การสอดแทรกคติธรรมด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับผี ของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์
2. ศึกษาประเด็นความเชื่อในการนับถือผีของชาวบุรีรัมย์ ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
3. สร้างสื่อนวัตกรรมเผยแพร่ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผี เพื่อส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาและส่งเสริมความรักความสามัคคีของชุมชน
4. ส่งเสริมสินค้าที่ระลึกเกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรมเรื่องผี เพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับผี ของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์ มีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาและสำรวจพื้นที่ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ในประเด็นความเชื่อในการนับถือผี ความสัมพันธ์ในการนับถือผีกับชีวิตประจำวัน โดยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้นำชุมชน ชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย ในพื้นที่ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง และตำบลสามแวง อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
2. พัฒนาสื่อสารสนเทศเพื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในพิธีกรรมบูชาผี
3. การสรุปผลการวิจัยและเผยแพร่งานวิจัย จัดพิมพ์รูปเล่มวิจัยส่งให้กับผู้ใช้ประโยชน์และชุมชน จัดทำสื่อวีดิทัศน์สรุปการขับเคลื่อนงานเผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อโซเชียล จัดทำคู่มือสรุปแผนการขับเคลื่อน ส่งความยั่งยืนเสนอให้กับหน่วยงานในพื้นที่ และดำเนินการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ เผยแพร่ผลงานออกสู่สาธารณชนต่อไป

ผลการวิจัย

ความเชื่อเกี่ยวกับผียังคงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบุรีรัมย์ โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ เช่น การเจ็บป่วยหรือเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ ชาวบ้านมักอธิบายสาเหตุว่าเป็นผลจากผี ทำให้เกิดพิธีกรรมบูชาผีเพื่อให้ผีมีความพึงพอใจและไม่รบกวนชีวิตประจำวัน พิธีกรรมที่มีความสำคัญและนิยมปฏิบัติกันในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนมากอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดบุรีรัมย์ มีความเชื่อเรื่องผี มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนตาย คือ “พิธีโงลมะมัวด” ซึ่งใช้ในการรักษาผู้ป่วยที่ไม่สามารถรักษาได้ด้วยวิธีการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยใช้วิธีการโบลหรือการเสีงทาย เพื่อวินิจฉัยโรคและหาวิธีการรักษาผ่านการสื่อสารกับวิญญาณหรือผีที่ผ่านเข้ามาในร่างทรง

งานวิจัยนี้ยังได้พัฒนาสื่อนวัตกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของชาวบ้านบุรีรัมย์ โดยการสร้างวีดิทัศน์ประกอบเพลง “วอนมะมัวด” ที่แสดงถึงกระบวนการพิธีกรรมและความเชื่อของชาวบ้าน รวมถึงการแต่งเพลงใหม่ชื่อ “เรือมอญเงินปลิง” เพื่อสะท้อนถึงประเพณีและวิถีชีวิตท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการผลิตสินค้าที่ระลึกจากพิธีกรรม เช่น เสื้อ กระเป๋า และมีดพก เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างรายได้ให้กับชุมชน การพัฒนาสื่อนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ช่วยสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการอนุรักษ์และถ่ายทอดความเชื่อเกี่ยวกับผีให้ยังคงอยู่ในสังคม รวมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนเพื่อรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชาวบ้านในจังหวัดบุรีรัมย์ในอนาคต

4.1 ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับผี ของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประชากรชาติพันธุ์ไทยเขมรอาศัยอยู่มาก ทั้งนี้เพราะจังหวัดบุรีรัมย์มีพื้นที่อยู่ติดกับพรมแดนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยและจังหวัดสุรินทร์ พูท ภาษาไทย เขมร ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินชีวิตด้วยเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้าน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะ ด้านความเชื่อ เช่น ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง การเสกเป่า ยาสั่ง และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมีการสืบทอดกันมาโดยมีผู้นำสืบทอดสู่ชนรุ่นหลังอย่างเหนียวแน่น สำหรับประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อ ชาวไทยเขมรมีขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างหนึ่ง คือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตาย และการทำบุญในพิธีสารทเดือนสิบ ที่ชาวไทยเขมร เรียกว่า แซนโฆนตา รวมถึงหากมีเหตุที่เกิดโดยผิดธรรมชาติอะไรก็ตามจะมีการหาสาเหตุโดยการหาผู้เสี่ยงทายคือ หมอโบล ซึ่งจะเป็นผู้ที่ได้รับการเคารพในชุมชนเป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งจะมีอยู่แทบทุกชุมชน โดยพิธีการโบล เป็นการเสี่ยงทายหรือเป็นการวินิจฉัยโรคเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่การรักษา และการบรรเทาเหตุในการทำสิ่งต่าง ๆ ต่อไป

4.2 ความเชื่อในการนับถือผีของชาวบุรีรัมย์ ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของความเชื่อในการนับถือผีของชาวบุรีรัมย์ เป็นความเชื่อทางวัฒนธรรมและการสืบทอดประเพณี ของชาวไทย-เขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ ยังคงรักษาความเชื่อในการนับถือผีที่สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันกับบรรพบุรุษและความเป็นชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ทางตอนใต้ของจังหวัด เช่น อำเภอประโคนชัย บ้านกรวด ปะคำ ละหานทราย กระสัง พลับพลาชัย สตึก และเมืองบุรีรัมย์ ความเชื่อเรื่องผี เช่น การทำบุญโฆนตา เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตาย การโบล การโจลมะมัวดยังคงเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ความเชื่อเหล่านี้ช่วยสร้างความผูกพันและความสามัคคีในชุมชน ทั้งยังทำให้เกิดการสืบทอดพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มและสร้างความภาคภูมิใจในตัวตนของคนในชุมชน ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ความเชื่อในการนับถือผีมีบทบาทในชีวิตประจำวันของชาวบุรีรัมย์ เช่น การเสกเป่า ยาสั่ง และการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ การทำบุญ การสืบทอดพิธีกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้พิธีกรรมเหล่านี้ยังเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านช่วงชีวิต เช่น การเกิด การแต่งงาน การเสียชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความมั่นคงและปลอดภัยให้กับสมาชิกในชุมชน

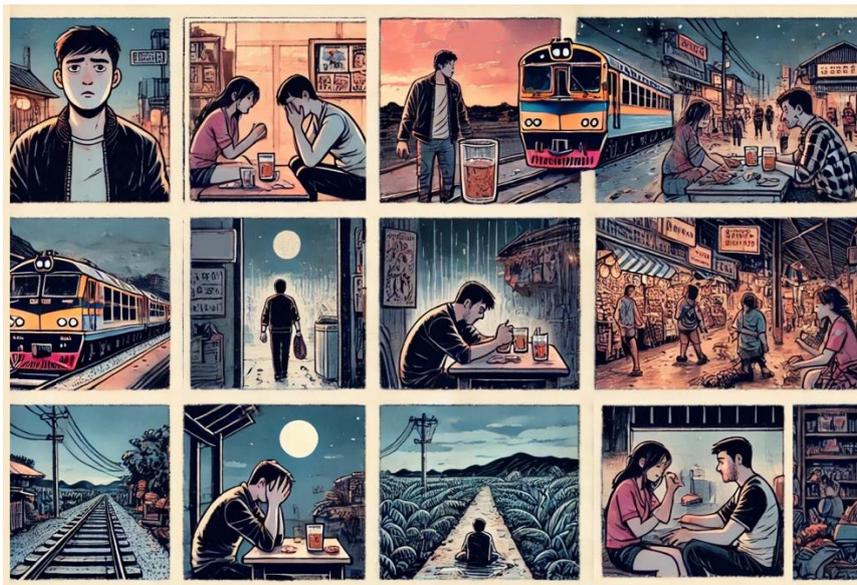
4.3 สร้างสื่อนวัตกรรมเผยแพร่ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผี เพื่อส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาและส่งเสริมความรักความสามัคคีของชุมชน

การผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในพิธีกรรมบูชาผี จะมีการพัฒนาและสร้างสรรค์เพื่อการสื่อสารสังคม ดังนี้

- 1) วิดีทัศน์ประกอบเพลง (MV) แต่งเพลง “วอนมะมั่วด” เนื้อร้องนำเสนอการนับถือผี พิธีกรรม วิถีชีวิตของชุมชน ทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ความยาว 04.35 นาที
- 2) หนังสั้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี ในพิธีกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่าเรื่อง ในสังคมปัจจุบัน ความยาว 04.45 นาที ใช้บท และขั้นตอนเดียวกับมิวสิกวิดีโอ
- 3) แต่งเพลง “เรียมอัญจันปลึง” และออกแบบ ชุดการแสดง พิธีเรียกขวัญผ่านการละเล่น มะมั่วด ความยาว 04.15 นาที

ภาพ 1

การออกแบบสตอรี่บอร์ดก่อนการถ่ายทำวิดีโอทัศน์ประกอบเพลง “วอนมะมั่วด”

4.4 ส่งเสริมสินค้าที่ระลึกเกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรมเรื่องผี เพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

- 1) ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกใน พิธีกรรมความเชื่อผี สินค้าที่ระลึกในพิธีกรรมความเชื่อผี เช่น มีด กระจกหรือคิมหนีบหมาก กระเป๋า เสื้อ

ภาพ 2

ผลงานสกรีนกระเป๋าที่สมบูรณ์ ตามที่ออกแบบจากอุปกรณ์ประกอบพิธีเกี่ยวกับผี

2) พัฒนาผลิตภัณฑ์อันสืบเนื่องจากพิธีกรรม เกี่ยวกับผี ได้แก่ จวมกรู และ มีดหมอ นั้นควรมุ่งเน้นการรักษาเอกลักษณ์และความหมายทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างมูลค่าและการใช้งานให้กับผลิตภัณฑ์เหล่านี้ในสังคมปัจจุบัน

ภาพ 3

สินค้าอันเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องผี “จวมกรู”

สรุปและอภิปรายผล

จากการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์” โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมร พบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งในมิติทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยความเชื่อเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น โครงสร้างทางจิตวิญญาณ (spiritual structure) ที่หล่อหลอมพฤติกรรมและวิถีชีวิตของผู้คนให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมและจารีตท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นกลไกในการธำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกัน

ความเชื่อและพิธีกรรมในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องผีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง และยังคงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทยเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์อย่างลึกซึ้ง ความเชื่อเหล่านี้ครอบคลุมตั้งแต่การเกิด การรักษาโรค การทำมาหากิน ไปจนถึงการส่งวิญญาณผู้ล่วงลับ ซึ่งล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมสำคัญ เช่น พิธีโงมมะม่วง และ การโบล มีลักษณะเป็นพิธีทางจิตวิญญาณที่ทำหน้าที่ฟื้นฟูพลังชีวิต ขจัดสิ่งไม่ดีออกจากร่างกายและจิตใจ รวมถึงสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมโงมมะม่วงเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการหล่อหลอมของวิถีชีวิตชาวไทยเขมร ซึ่งให้ความสำคัญต่อ ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และ การเคารพบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พิธีกรรมดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่มีคุณค่าทางจิตวิญญาณ แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมที่ส่งเสริมความสามัคคี ความเคารพ และการดำรงอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนอย่างสงบสุข

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีได้มีเพียงมิติทางศาสนาและวัฒนธรรมเท่านั้น หากยังส่งผลต่อมิติทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย โดยเฉพาะในด้าน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม งานวิจัยพบว่าพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การโงมมะม่วง หรือพิธีโบล มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งในเชิงพิธีกรรมและการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมกิจกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ปิยพร สุทธิทรัพย์ (2564) ที่กล่าวถึงการเพิ่มคุณค่าด้านเศรษฐกิจของประเพณีท้องถิ่น เช่น ผีตาโขน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมไม่เพียงแต่ต้องคงไว้ซึ่งคุณค่าด้านอัตลักษณ์ แต่ยังคงควรพัฒนาให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนได้ด้วย การนำแนวทางดังกล่าวมาปรับใช้กับบริบทของจังหวัดบุรีรัมย์ เช่น การสร้างผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมผี เช่น เสื้อผ้าเครื่องราง ของที่ระลึก หรือสินค้า OTOP สามารถเป็นช่องทางในการสร้างรายได้และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การพัฒนา “สื่อนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์” เช่น วิทยุทัศน์ สารคดี หรือสื่อดิจิทัลที่ถ่ายทอดพิธีกรรมพื้นบ้าน ยังช่วยสร้างความเข้าใจแก่สังคมวงกว้าง และเพิ่มโอกาสทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อันเป็นการสร้างสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องผีมีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาและฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น ชาวไทยเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ยังคงยึดมั่นในคติความเชื่อเดิม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีในยุคสมัยใหม่ ความเชื่อเหล่านี้ทำ

หน้าที่เป็น กลไกทางวัฒนธรรม (cultural mechanism) ที่เชื่อมโยงสมาชิกในชุมชนให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตน และสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น โยธธารา ศิริภาประภากร (2564) ได้กล่าวถึง จวมกรูในฐานะมรดกภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายเขมร ว่าเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเชื่อ ความศรัทธา และความลึกซึ้งทางจิตวิญญาณที่ถูกถ่ายทอดผ่านสัญลักษณ์ เครื่องราง และพิธีกรรม แม้ว่าสังคมปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการรับรู้และการปฏิบัติพิธีกรรม แต่ชุมชนยังคงพยายามปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อดิจิทัล การสร้างสรรค์สื่อวัฒนธรรมออนไลน์ และการจัดงานเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสืบสานพิธีกรรมให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แท้จริง ขณะเดียวกัน วาสนา แก้วหล้า (2558) ได้ชี้ว่า ความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผี พราหมณ์ และพุทธ เป็นระบบความเชื่อที่เกี่ยวเนื่องกัน โดยมีพื้นฐานอยู่บนความเคารพ ศรัทธา และความร่วมมือในชุมชน ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลต่อความมั่นคงทางจิตใจ แต่ยังมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพจิตและสุขภาพชุมชนในภาพรวม ดังนั้น การอนุรักษ์พิธีกรรมท้องถิ่นจึงไม่ควรถูกจำกัดอยู่ในมิติทางศาสนาเท่านั้น แต่ควรถูกยกระดับให้เป็น ระบบบริการชุมชน ที่ผสมผสานความรู้พื้นบ้านกับการพัฒนาสังคมร่วมสมัย

การวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความเชื่อเกี่ยวกับผีและพิธีกรรมต่อชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเน้นถึงบทบาทของพิธีกรรมในการสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ และการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นถึงความท้าทายในการสืบสานและปรับตัวของพิธีกรรมเหล่านี้ในยุคสมัยใหม่ แม้ว่าผลการวิจัยจะให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม แต่ก็ยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น การเก็บข้อมูลจากบางชุมชนอาจไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เนื่องจากความซับซ้อนของประเพณีที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งการศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาจไม่สามารถจับภาพการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมในระยะยาวได้อย่างครบถ้วน

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทของผีในวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมร ซึ่งเป็นกลุ่มวัฒนธรรมหลักในพื้นที่ตอนใต้ของจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องผีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องนั้นไม่เพียงเป็นส่วนหนึ่งของระบบความศรัทธา แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคม กำหนดแบบแผนทางจารีต และสร้างความสมดุลทางจิตใจของผู้นับในชุมชน ความเชื่อเหล่านี้ยังเป็นรากฐานของการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของคนในท้องถิ่น และสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ยังคงมีอิทธิพลอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อเรื่องผีของชาวบุรีรัมย์โดยเฉพาะในกลุ่มไทยเขมรนั้น แฝงอยู่ในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การเกิด การรักษาโรค การทำมาหากิน ไปจนถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตาย ชาวบ้านส่วนใหญ่เชื่อว่าผีเป็นสิ่งที่มีอำนาจและสามารถส่งผลต่อชีวิตของมนุษย์ได้ หากเกิดเหตุการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ เช่น การเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือการประสบอุบัติเหตุที่ผิดธรรมชาติ มักมีการเชื่อมโยงเหตุการณ์นั้นเข้ากับอิทธิพลของผีหรือวิญญาณ จึงนำไปสู่การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อขอขมา บูชา หรือรักษาให้พ้นจากสิ่งไม่ดี พิธีกรรมที่สำคัญและแพร่หลายในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ คือ “พิธีโถงมะม่วง” ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมสำคัญที่ใช้ในการรักษาผู้ป่วยที่ไม่สามารถรักษาได้ด้วยวิธีการทางการแพทย์แผน

ปัจจุบัน พิธีนี้มีขั้นตอนสำคัญคือ “การโบล” หรือการเสียดาย เพื่อวินิจฉัยสาเหตุของการเจ็บป่วย โดยเชื่อว่าหมอผีหรือร่างทรงจะสามารถติดต่อกับวิญญาณหรือผีบรรพบุรุษเพื่อหาคำตอบและแนวทางการรักษาได้ พิธีกรรมนี้จึงไม่เพียงเป็นกระบวนการทางจิตวิญญาณ แต่ยังเป็นการรักษาทางสังคมที่ช่วยเยียวยาจิตใจของผู้คนและสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ให้กับชุมชน

นอกจากนี้ พิธีกรรมเกี่ยวกับผียังสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชนบทที่ผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น หมอผี เจ้าพิธี หรือพราหมณ์ท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ บุคคลเหล่านี้เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในฐานะผู้รู้ ผู้รักษา และผู้เชื่อมโยงความเชื่อกับการดำเนินชีวิต การดำรงอยู่ของผู้นำทางจิตวิญญาณจึงเป็นทั้งกลไกในการธำรักษาระเบียบทางสังคม และเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ในมิติทางเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยพบว่าความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นได้อย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนสามารถใช้พิธีกรรมพื้นบ้าน เช่น การโบล การบวงสรวงผี เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาศึกษาและเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น อีกทั้งยังสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ของความเชื่อ เช่น เสื้อผ้า เครื่องราง ของที่ระลึก และสินค้า OTOP ซึ่งช่วยสร้างรายได้และเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน ในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม งานวิจัยนี้ได้พัฒนา สื่อนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อถ่ายทอดความรู้และคุณค่าของความเชื่อเกี่ยวกับผีให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่มากยิ่งขึ้น เช่น การสร้างวีดิทัศน์ประกอบเพลง “วอนมะมั่วด” ซึ่งนำเสนอเรื่องราวของพิธีกรรมพื้นบ้าน และการแต่งเพลงใหม่ชื่อ “เรียมอัญจันปลิง” เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมการแสดงและดนตรีพื้นบ้านของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ การผลิตสื่อเหล่านี้ไม่เพียงช่วยสืบต่อมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ให้กับสังคมในวงกว้างถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

แม้ว่าสังคมในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเทคโนโลยีและความทันสมัย แต่ความเชื่อเกี่ยวกับผียังคงดำรงอยู่ในฐานะพลังทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิตของชุมชน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ชาวจังหวัดบุรีรัมย์ได้ปรับตัวในการรักษาพิธีกรรมเหล่านี้ให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ การจัดนิทรรศการวัฒนธรรม หรือการนำพิธีกรรมมาประยุกต์ในกิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะ เพื่อให้คนรุ่นใหม่เกิดความเข้าใจและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์เขมร เป็นรากฐานทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมที่ยังคงมีชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน ความเชื่อเหล่านี้ไม่เพียงช่วยรักษาความสมดุลทางจิตใจของผู้คนในชุมชน แต่ยังสามารถพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์” พบว่าความเชื่อเรื่องผีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเฉพาะในกลุ่ม

ชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมร ซึ่งยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อดั้งเดิมไว้อย่างมั่นคง ความเชื่อเหล่านี้ไม่เพียงเป็นรากฐานทางจิตวิญญาณ หากแต่ยังเป็นกลไกทางสังคมที่หล่อหลอมให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อีกทั้งยังสามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาพบว่ายังมีหลายประเด็นที่สามารถต่อยอดและพัฒนาได้ในอนาคต จึงขอเสนอแนะแนวทางข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านเชิงวิชาการ ควรมีการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีในมิติที่ลึกซึ้งและรอบด้านมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ไทย เขมร และกวย เพื่อทำความเข้าใจความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของระบบความเชื่อในภูมิภาคอีสานตอนใต้ การศึกษาเช่นนี้จะช่วยให้เห็นภาพรวมของการหลอมรวมทางวัฒนธรรม และการปรับตัวของแต่ละกลุ่มต่อความเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ควรมีการศึกษาผลกระทบของความเชื่อเรื่องผีต่อจิตใจและพฤติกรรมของคนในชุมชน เช่น บทบาทของพิธีกรรมในการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ การลดความวิตกกังวล หรือการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในกลุ่มสมาชิกของสังคม อีกประเด็นที่ควรให้ความสำคัญคือ การจัดทำฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อบันทึกและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม คำสวด เพลง เครื่องประกอบพิธี เครื่องมือของหมอผี และภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ข้อมูลเหล่านี้ไม่สูญหายไปตามกาลเวลา และสามารถนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้หรือพัฒนางานวิจัยในอนาคตได้อย่างต่อเนื่อง การสร้างฐานข้อมูลดังกล่าวยังเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับความรู้ท้องถิ่นให้กลายเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่สามารถเผยแพร่ได้ในระดับสากล

2. ด้านเชิงปฏิบัติ ควรมีการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูพิธีกรรมพื้นบ้านของชาวบุรีรัมย์ให้คงอยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมปัจจุบัน โดยหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด หรือสำนักศิลปะและวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ควรจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ เช่น การจัดนิทรรศการ การแสดงวัฒนธรรม หรือการอบรมเยาวชนให้เป็นผู้สืบทอดพิธีกรรมท้องถิ่น การดำเนินกิจกรรมเช่นนี้จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม และร่วมกันอนุรักษ์อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์ โดยการนำความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านมาผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การจัดเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยพิธีกรรม “โจลมะมัวด” หรือ “การโบล” ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้พิธีกรรม ศิลปะการแสดง ดนตรี และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นไปพร้อมกัน อีกทั้งยังสามารถต่อยอดเป็นสินค้าเชิงสร้างสรรค์ เช่น เครื่องราง เสื้อผ้า หรือของที่ระลึกที่มีแรงบันดาลใจจากสัญลักษณ์ของพิธีกรรม ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน ในยุคดิจิทัล ควรมีการพัฒนา สื่อสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมพื้นบ้านในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น ภาพยนตร์สั้น สารคดี วิทยุทัศน์ หรือแอนิเมชัน ที่บอกเล่าความเชื่อของชาวบุรีรัมย์ในเชิงศิลปะร่วมสมัย การเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์จะช่วยให้คนรุ่นใหม่เกิดความสนใจ เรียนรู้ และมีความเข้าใจต่อรากเหง้าวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับวัฒนธรรมพื้นบ้านให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว

3. เจริญนโยบาย ภาครัฐควรมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานวัฒนธรรม การศึกษา การท่องเที่ยว และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นไปอย่างมีทิศทางและยั่งยืน อีกทั้งควรจัดตั้ง ศูนย์วัฒนธรรมประจำชาติพันธุ์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านพิธีกรรมและความเชื่อของชาวเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ให้กับผู้สนใจทั้งในประเทศและต่างประเทศ กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของชาวบุรีรัมย์มิได้เป็นเพียงมรดกทางจิตวิญญาณ หากแต่เป็น ทูตทางวัฒนธรรม ที่มีคุณค่าและศักยภาพในการพัฒนาได้อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา การต่อยอดองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้จึงควรมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาชน เพื่อให้ความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมยังคงดำรงอยู่ในสังคมร่วมสมัยได้อย่างสมดุล เป็นการรักษา รากเหง้าทางวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของชาวบุรีรัมย์ไว้อย่างกลมกลืนและยั่งยืนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- ปิยพร สุทธิทรัพย์. (2564). *การศึกษาการรับรู้คุณค่ามรดกวัฒนธรรมประเพณีผีตาโขน* [วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานวัฒนธรรม]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โยธธารา ศิริภาประภากร. (2564). การศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยในเขตตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารศิลปะและวัฒนธรรมกลุ่มแม่น้ำมูล*, 11(2), 53-67
- วาสนา แก้วหล้า. (2558). แหล่งเรียนรู้เพื่อชุมชน : กรณีศึกษาการแพทย์พนมดงรัก จากอโรคยาศาลาในไทยและกัมพูชา. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(2), 69-77. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/RDIBRU/article/view/129247>
- ส่งเสริมวัฒนธรรม, กรม. สถาบันวัฒนธรรมศึกษา. (2561). *มรดกภูมิปัญญาอีสาน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2562). *ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีสาน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2562). *ขวัญเฮ้ยขวัญมาจากไหน*. กรุงเทพฯ : นานาแฮก.
- สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์. (2563, 30 เมษายน). *ข้อมูลพื้นฐาน จังหวัดบุรีรัมย์*. <http://www.buriram.go.th/downloads/buriram-gen.pdf>.
- อาหมัดอัลชารีย์ มูเก็ม. (2559). *ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิต ของชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบน พื้นที่บ้านจารย์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์*. วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.